

tankesmedjan
TIDEN

OLOF PALME
INTERNATIONAL
CENTER

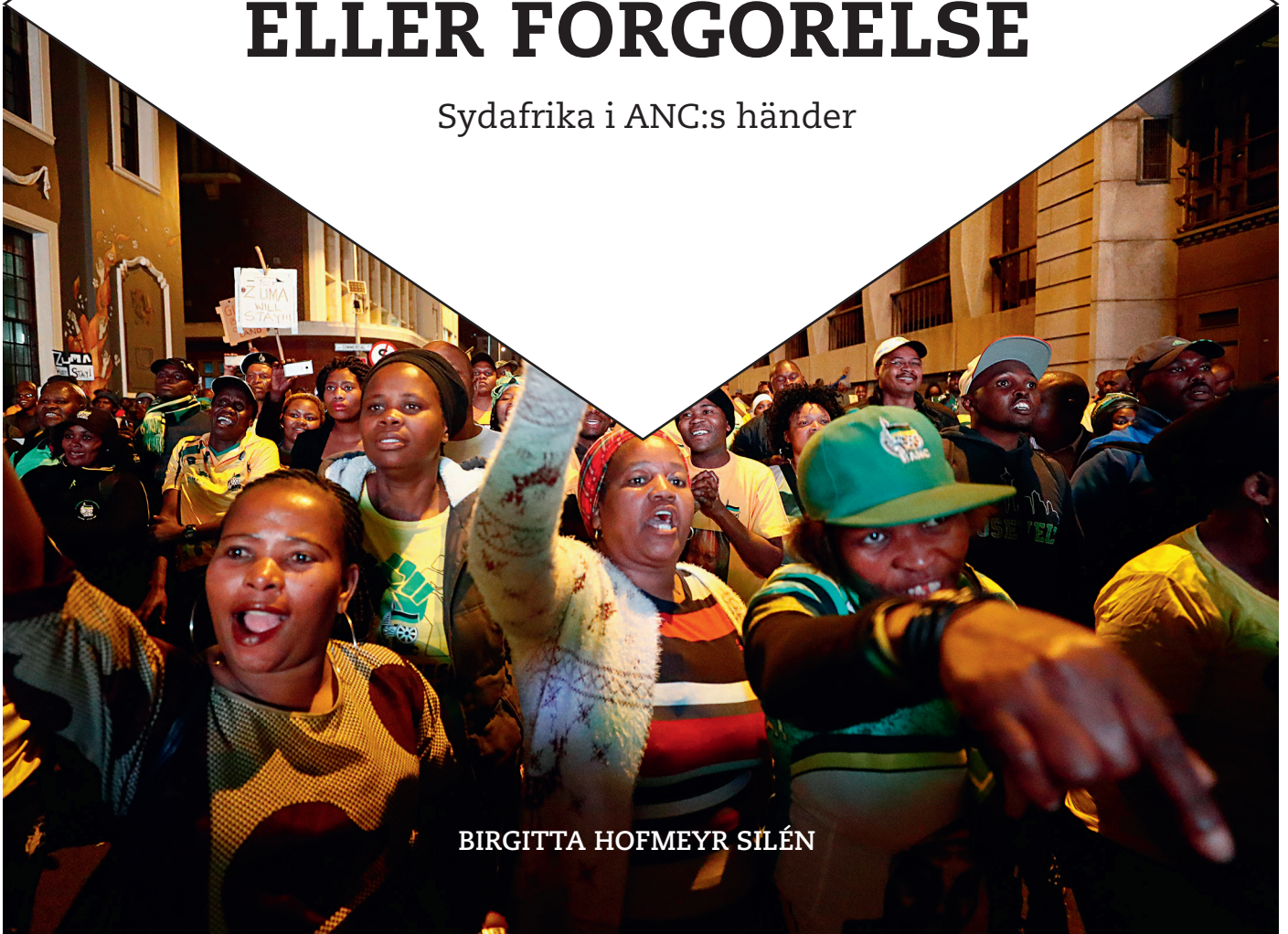
NR 6 | 2017

RAPPORT

FRIGÖRELSE ELLER FÖRGÖRELSE

Sydafrika i ANC:s händer

BIRGITTA HOFMEYR SILÉN

ISBN 978-91-88224-53-8

© Tankesmedjan Tiden 2017
Text: Birgitta Hofmeyr Silén
Grafisk form: Kim Ingesson
Omslagsfoto: Nic Bothma/TT

FRIGÖRELSE ELLER FÖRGÖRELSE

Sydafrika i ANC:s händer

- ◆ **Befrielseörelsen ANC vann Sydafrikas första demokratiska val 1994 och har sedan dess regerat.** Efter Nelson Mandela har motsättningarna och maktkampen ökat inom ANC. Såväl kommunistpartiet, SACP, som den fackliga landsorganisationen Cosatu ingår i ANC-alliansen.
- ◆ **2007 valdes Jacob Zuma till partiordförande trots att han hade mer än 700 åtalspunkter om korruption hängande över sig.** Vid en stormig kongress besegrade han Thabo Mbeki som 1999 hade efterträtt Nelson Mandela. Under Zumas ledarskap har såväl ANC som Sydafrika blivit alltmer korrupt, statliga företag har systematiskt tillåtits att plundras av privata intressen. Den globala ekonomiska recessionen har slagit hårt mot Sydafrikas ekonomi och sammantaget är resultatet att det sydafrikanska folket socioekonomiskt på många områden har det sämre än under apartheid.
- ◆ **ANC har under de senaste åren förlorat stöd hos både sina egna och väljarkåren.** ANC:s väljare röstade inte i lokalvalen 2016 och ANC förlorade makten i tre av Sydafrikas största städer, Johannesburg, Tswane (tidigare Pretoria) och Nelson Mandela Bay (tidigare Port Elizabeth) som nu styrs av koalitioner.
- ◆ **Nästa val hålls 2019 och för första gången sedan apartheids fall står ANC inför det reella hotet att förlora majoriteten.** Partiet är djupt splittrat, två huvudsakliga falanger står mot varandra. Den ena leds av den förre fackliga gruvarbetarledaren Cyril Ramaphosa – numera miljardär inom gruvnäringen. Han är partiets och landets vice president. Den andra fraktionen leds av Jacob Zumas före detta hustru, Nkosazana Dlamini-Zuma, tidigare minister, nu parlamentsledamot. Hon har nyligen återvänt efter en tid som generalsekreterare för Afrikanska unionen och är den kandidat som har Jacob Zumas stöd.
- ◆ **Uppgifterna om hur Zuma befolkat regering och statsapparat med marionetter för att berika sig själv, sin familj och dem han beskyddar påminner om liknande scenarier inom andra befrielseörelser.**
- ◆ **Men det finns fortfarande några okorrupta institutioner: ett starkt civilt samhälle och media.** Många bedömare menar att ANC förr eller senare kommer att spricka och ett nytt parti bildas även om man lyckas hålla ihop partiet inför valet 2019. Inget oppositionsparti är stort nog att utmana ANC och det finns en stor oro på marknaden för vad som skulle ersätta ANC. Inget oppositionsparti är stort nog att på egen hand styra Sydafrika.

INNEHÅLL

INLEDNING	7
ANC – FRÅN BEFRIELSERÖRELSE TILL REGERINGSPARTI	9
Världens modernaste och mest progressiva konstitution	10
Outtalad överenskommelse	11
Goda reformer och oförutsedda följder	12
Cadre deployment	13
En formidabel uppgift	14
RISK FÖR VALFÖRLUST	15
Alla ideologier men ingen vision	16
Vapenmaterielaffären och ANC:s moraliska kompass	16
Polokwanekongressen 2007	17
JACOB ZUMA OCH PLUNDRINGEN AV STATEN (STATE CAPTURE)	19
Nkandla-gate	19
Cup-gate och state capture	20
Varför var Zuma så populär trots sin tveksamma bakgrund?	
Och varför förlorade Mbeki?	22
Det är svårt att hitta något positivt att säga om	
Jacob Zumas politik	23
FÖRÄNDRINGSKRAFTERNA	25
Fattigdom och falanger	26
Befrielseörelse eller modernt politiskt parti	26
Retoriken och realpolitiken – ANC:s dilemma	27
Sydafrika är en del av globaliseringen	28
Allianspartner på väg bort	29
Kommunistpartiet, SACP	30
Civila samhället – återuppståndelse	30
Oppositionen	31
SAMMANFATTNING	36

FOTO: ISTOCKPHOTO

Ett minnesmärke över platsen där Nelson Mandela greps i Howick, Kwa-Zulu Natal.

INLEDNING

I december ska ANC hålla sin 54:e kongress i Johannesburg. Det är ett parti i djup kris som samlas för att välja ny partiledare. Motsättningarna inom partiet är avgrundsdjupa och kan ytterst leda till att ANC spricker och ett nytt parti bildas. Av den populära befrielse- och Mandelas ANC finns inte mycket kvar. Korruption och mygel genomsyrar partiet på alla nivåer. De sydafrikanska väljarna har visat att tålmodet är slut. ANC:s popularitet har minskat snabbt. I lokalvalet 2016 fick de 54 procent mot 62 procent i valet två år tidigare. För första gången är det fullt möjligt att ANC förlorar nästa val, 2019. De flesta i partiet tycks överens om att något måste göras. Frågan är hur och vad och hur mycket och där går åsikterna isär.

I centrum står den avgående partiordföranden, president Jacob Zuma, för det är under hans tid som både ANC och Sydafrika blivit alltmer korrupt. Under Zuma har staten plundrats och nu vill många se honom, och alla korrupta, ställas inför rätta när en ny partiledare tar över.

De två huvudkandidaterna till partiledarposten är Jacob Zumas före detta fru, Nkosazana Dlamini-Zuma, och nuvarande vicepresidenten, Cyril Ramaphosa. Dlamini-Zuma anses, med rätta eller ej, vara den som är beredd att skydda Jacob Zuma medan Ramaphosa har lovat att omedelbart börja utreda korruptionen om han blir vald. Opinionsundersökningar visar ett stort stöd för Ramaphosa, men det är ANC:s omkring 5 000 kongressombud och inte väljarna som avgör vem som blir ny ordförande. Vid de senaste kongresserna har det förekommit mutor och i förväg uppgjorda listor som styrt resultaten. Det började med Jacob Zumas seger över Thabo Mbeki 2007 vid kongressen i Polokwane och har fortsatt sedan.

Mbeki som var Sydafrikas president från 1999 till 2008 är en av befrielse-tidens ledare som tillhör ANC Stalwarts and Veterans (trogna och veteraner). Denna grupp är ett exempel på hur illa det står till inom ANC. I stället för att ha en central roll inom partiet har de marginaliserats och tvingats verka som en påtryckningsgrupp. Några veckor innan kongressen samlades Stalwarts and Veterans i ett sista desperat försök att påverka kongressen och rädda det

ANC som de menar gått förlorat. Där fanns ett tungt artilleri av namn, alla med decennier av erfarenhet och kamp för ANC. Många har levt årtionden i exil, andra har suttit fängslade. De har också det gemensamt att de rensats ut, fått sparken och inte har något inflytande på den nuvarande ledningen. Där fanns den tidigare före detta presidenten Kgalema Motlanthe, finansministrarna Pravin Gordhan och Trevor Manuel, kommunistpartiets generalsekreterare Blade Nzimande, partiledarkandidaten Lindiwe Sisulu och många andra. Där fanns också representanter för fackliga organisationer, civila samhället och organisationer inom ANC, som Veterans League och MK Council.

ANC-ledningen var inbjuden men hade avfärdat hela evenemanget. Däremot deltog några från ANC:s styrelse och regeringen men i personlig kapacitet. Syftet med konferensen var att diskutera och skicka ett gemensamt uttalande till kongressen från alla dem som "känner stor oro för ANC och Sydafrika. Nästa månad är vår sista chans. ANC kan vara historia efter december om det inte sker allvarliga förändringar", som samtalsledaren William Gumede uttryckte det.

Krisen inom ANC är också Sydafrikas kris. Landet är Afrikas största ekonomi och har drabbats hårt av den globala finanskrisen, men det är inte huvudförklaringen till kräftgången. Den pågående plundringen av de statliga företagen har urholkat statsbudgeten kraftigt och korruptionen genomsyrar hela statsapparaten. Hur detta kan pågå och fortsätta får man en utförlig bild av i den bok som den grävande journalisten Jacques Paauw nyligen publicerat. Boken *The President's Keepers* beskriver hur president Zuma byggt upp en maffialiknande skuggstat inom staten som skyddar honom. President Jacob Zuma förnekar givetvis allt, precis som han förnekar de 783 åtalpunkter om korruption som förföljt honom i över tio år. 2016 upphävde Konstitutionsdomstolen ett beslut som hade fryst åtalen vilket innebär att de kan komma att aktiveras och Zuma hamna i domstol.

Det spekuleras om att kongressen eventuellt kan komma att skjutas upp, nomineringsprocessen har varit långsam på grund av de djupa motsättningarna i partiet. Möten har urartat i våldsamheter och en delegat till kongressen, Lungisani Mnguni, 34 år gammal, sköts ner och dödades i KwaZulu Natal-provinsen den 20 november.

ANC står inför sitt viktigaste vägval någonsin och det handlar om att vinna eller förlora, om att rädda ANC och rädda Sydafrika. Det är i alla fall ANC-veteranernas och de trognas vädjan och vision, och de har stort stöd av det sydafrikanska folket.

ANC – FRÅN BEFRIELSERÖRELSE TILL REGERINGSPARTI

Efter decennier av kamp mot apartheid accelererade händelseutvecklingen i slutet av 1980-talet. Så sent som 1985 hade undantagstillstånd införts. Kampen inne i landet hade hårdnat, motståndsrörelserna hade gjort Sydafrika omöjligt att styra, polis och militär klarade inte att stoppa protesterna. Kalla krigets slut med murens fall 1989 förändrade förutsättningarna för både apartheidregimen och befrielseörelserna. Efter 27 år i fängelse släpptes Nelson Mandela och hans medfångar från Robben Island 1990. ANC som varit olagligt blev lagligt. De tusentals aktivister som levt i exil i decennier kunde ta ett flyg tillbaka till Johannesburg. En ny demokratisk nation utan rasism och diskriminering skulle byggas.

1994 avskaffades apartheidsystemet i Sydafrika och Nelson Mandela blev landets första demokratiska president. Befrielseörelsen ANC, African National Congress, som hade varit förbjuden sedan 1960, blev ett politiskt parti och kunde hålla sin första kongress i Durban 1991. Tre år senare vann man valet med stor majoritet. Från att fem år tidigare ha varit stämplade som terrorister var nu ANC:s ledare ministrar i Sydafrikas regering.

Friheten och utvecklingen kom som en överraskning för många, men Nelson Mandela hade under den sista tiden i fängelse i hemlighet fört samtal med apartheidregimen om villkoren för en fredlig övergång till demokrati. Samtidigt reste representanter för näringslivet i Sydafrika och mötte ANC:s ledare i exil. 1990 inleddes formella förhandlingar i Codesa, Convention for a Democratic South Africa, mellan ANC och det styrande Nationalistpartiet om hur övergången till ett demokratiskt icke-rasistiskt Sydafrika skulle gå till. (17 övriga partier deltog också.) Våld och oroligheter, med massakrer i Boipatong och Bisho, hotade förhandlingarna och det stod klart att apartheidregimen underblåste våldet. Det var osäkert om förhandlingarna skulle lyckas. I sista stund infördes en "sunset clause" som garanterade att den första regeringen i det demokratiska Sydafrika skulle bestå av en koalition, oavsett valresultat.

Den 27 april 1994 kunde alla sydafrikaner, oavsett hudfärg, gå och rösta. ANC hade på kort tid lyckats organisera sitt parti, utbilda partiarbetare, driva valkampanj och dessutom utbilda väljare i hur man röstar. Sverige, via Sida, Palmecentret och Socialdemokraterna, stödde aktivt detta arbete där ANC med hjälp av civila samhället utbildade närmare 80 000 valarbetare och miljontals väljare.

Valdeltagandet var närmare 87 procent och alla partier accepterade valresultatet. ANC fick 62,7 procent av rösterna, Nationalistpartiet 20,4 procent och det etniskt zulubaserade IFP fick 10,5 procent. Övriga 16 partier som deltog fick omkring 1 procent eller mindre. Nelson Mandela utsågs till president, med ANC:s Thabo Mbeki och Nationalistpartiets FW de Klerk som vicepresidenter. 1993 tilldelades Nelson Mandela och FW de Klerk Nobels fredspris.

VÄRLDENS MODERNASTE OCH MEST PROGRESSIVA KONSTITUTION

Det nya parlamentet fick i uppdrag att skriva och anta en ny grundlag. Den antogs 1996 och anses vara världens mest progressiva konstitution. Konstitutionen ger ett brett och starkt stöd för mänskliga rättigheter som omfattar medborgerliga, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rätten till bostad, mat, vatten, hälso- och sjukvård och social omsorg ska dock, enligt konstitutionen, uppfyllas inom ramen för statens tillgängliga resurser och Sydafrika har långt kvar tills dessa rättigheter är uppfyllda.

Konstitutionen innehåller också ett starkt skydd av yttrande- och åsiktsfrihet. Exempelvis lade ANC-regeringen för några år sedan fram ett förslag (Secrecy Bill) som kraftigt skulle ha försvårat medias rapportering om staten. Parlamentet röstade igenom förslaget, men president Zuma vägrade skriva under det till lag. Konstitutionsdomstolen som bildades 1994 är landets högsta domstol. Konstitutionen är ett närvarande dokument i samhället, den finns tryckt som en liten bok i fickformat som man kan köpa i de flesta välsorterade bokaffärer.

Sydafrika och ANC har haft omvärldens förväntansfulla ögon på sig. Nelson Mandela personifierade en moralisk och etisk storhet som fick många av oss att tro att Sydafrika under ANC:s ledning skulle lyckas där vi sett andra befrielse-rörelser misslyckas.

Uppgörelsen med apartheids diskriminering och brott mot mänskliga rättigheter blev en fredlig och i stort sett civil process. Några personer har dömts i domstol. Försoningen mellan de förtryckta svarta och de vita förtryckarna skulle ske genom bekännelser och förlåtelse. Sanningskommissionen, TRC – Truth and Reconciliation Commission, var en process som skapades där personer som begått brott mot mänskliga rättigheter under apartheid kunde få amnesti om de vittnade och erkände sina brott. Offer, och anhöriga till offer, fick möjlighet till upprättelse och kompensation.

Ärkebiskop Desmond Tutu, som ledde TRC, myntade begreppet "The Rainbow Nation", regnbågsnationen, som metafor och vision för ett enat och fredligt Sydafrika där alla skulle leva sida vid sida och tillsammans bygga landet för det gemensamma goda. 23 år senare kan man bara konstatera att rasismen, som ju handlar om mycket mer än hudfärg, lever kvar och att mycket av den uppdelning mellan människor som apartheid skapade inte har förändrats. Många yngre är kritiska och menar att försoningsprocessen var otillräcklig och att de svarta och vita inte gjort upp med apartheid. Det enda problem den nya konstitutionen löste är att alla medborgare har samma rättigheter.

För de vita skulle inget förändras, för de svarta skulle allt förändras.

”

OUTTALAD ÖVERENSKOMMELSE

Professor Steven Friedman vid University of Johannesburg menar att en viktig bakgrund till att övergången från apartheid till demokrati blev fredlig var att det fanns en outtalad överenskommelse mellan ANC och det vita etablissemang om att de vita skulle få behålla sina materiella privilegier.

– Den svarta befolkningen skulle lyftas till de vitas nivå och på så vis skulle man utjämna skillnader och orättvisor. För de vita skulle inget förändras, för de svarta skulle allt förändras. I verkligheten har resultatet blivit att klyftorna ökat, de vita har blivit rikare och majoriteten svarta fattigare.

Många bedömare och historiker anser att ANC, när man kom till makten 1994, var dåligt förberedd att regera. Det var svårt att föreställa sig arvet efter apartheid och hur man skulle avveckla systemet i praktiken. I efterhand vittnar också många som var med då om att de underskattade de administrativa och ekonomiska utmaningar apartheid lämnat efter sig och överskattade statsapparatusens effektivitet och resurser. Statskassan var bankrutt, tömd av skenande militära kostnader för att upprätthålla apartheid och av den stagnerade ekonomin på grund av sanktioner, ekonomisk isolering och korruption. ANC:s ledare hade stor erfarenhet av politiska teorier, men hade aldrig haft möjlighet att omsätta dem i praktisk handling.

På ANC:s valaffischer från 1994 sitter en leende Nelson Mandela med barn av alla raser och rubriken lyder "A Better Life for All" – ett bättre liv för alla. Många svarta har fått det bättre än de hade det under apartheid. En del, väldigt få, har fått det oerhört mycket bättre. Det finns mer än 60 000 svarta miljonärer i Sydafrika i dag. Den svarta medelklassen, sex miljoner personer, har tredubblats sedan 1994. De som har fått det bättre fick draghjälp av BEE, Black Economic Empowerment, en slags "positiv" rasdiskriminering, som infördes för att bryta apartheids mönster inom näringslivet. ANC:s och Sydafrikas vicepresident, Cyril Ramaphosa, var en gång gruvarbetare och facklig ledare, men är i dag en stor kapitalist och en av landets tio rikaste personer. BEE fick stark kritik eftersom det bara gynnade ett fåtal svarta och gjordes senare om till BBBEE, Broad Based Black Economic Empowerment.

GODA REFORMER OCH OFÖRUTSEDDA FÖLJDER

I valkampanjen 1994 hade ANC utlovat jobb, bostäder, mark när man kom till makten. Det första politiska programmet, RDP, Reconstruction and Development Program, var radikalt och hade sitt ursprung inom fackföreningsrörelsen. Det skapade stora förväntningar och inledningsvis genomfördes en rad reformer.

Ibland har de fått oförutsedda följder, ibland har reformer snarare cementerat än brutit upp apartheidstrukturer. Kåkstäderna är ett exempel. Dessa särskil-

”

En av de viktigaste reformer som ANC har genomfört är ett socialförsäkringssystem.

da områden dit svarta tvingades flytta, långt från övriga samhället, är monument över apartheid. Men i stället för att bygga nya bostäder, integrerade i samhället, har kåkstäderna uppgraderats med nya hus och vatten och el, och blivit kvar. Det skulle ha tagit för lång tid att planera och skapa integration, och regeringen Mandela menade att man inte hade tid att vänta, de fattiga måste snabbt få

förbättringar. Det har byggts omkring tre miljoner bostäder. Kåkstäderna växer, fattiga från landsbygden flyttar in till städerna och hamnar i kåkstädernas utkanter där man bygger olagliga skjul, så kallade squatter camps, där människor oftast lever i djup misär.

En av de viktigaste reformer som ANC har genomfört är ett socialförsäkrings-system. Omkring 18 miljoner sydafrikaner (33 procent av befolkningen) lever på olika socialbidrag. Eftersom arbetslösheten är och har varit konstant hög är det för många den enda och helt avgörande inkomsten. En pension, eller ett barnbidrag, kan försörja flera familjer. En följd av detta är tyvärr att unga kvinnor skaffar barn tidigt och avslutar därför inte sina studier.

De rassegregerade skolorna avskaffades, alla barn har rätt och skyldighet att gå i skola. Nu går 90 procent av alla barn i skola. Mellan 1994 och 2000 ökade antalet barn i utbildning 300 gånger medan budgeten inte började expandera förrän 2000. Följden har blivit en, som det verkar, ointaglig eftersläpning inom utbildningssektorn. Skillnaden i kvalitet mellan skolor och lärare är stor. Korruption, mygel och inkompetens i administrationen är också stora problem.

Läraryacket, SADTU, är Cosatus största förbund med 260 000 medlemmar. De är politiskt mäktiga men har stora problem med korruption och maktmissbruk. En utredning som gjordes av utbildningsdepartementet 2016 visade att det var vanligt förekommande att facket sålde lärar- och rektorstjänster, för pengar, eller mot sex (Volminkrapporten). Sydafrika har flest förlorade skoldagar på grund av lärarstrejker i södra Afrika. De som har råd skickar sina barn till privatskolor. Rassegregeringen har ersatts av klassegregering. Det finns fortfarande fler än 500 skolor som är byggda av lera. En femårig pojke drunknade nyligen i Limpopo i en ”toalett” i sin skola. Toaletten var ett vattenfyllt djupt hål i marken, inte alls ovanligt vid fattiga skolor på landsbygden. Det saknas inte resurser, utbildningsbudgeten uppgår nu till 6,4 procent av BNP, att jämföra med EU där andelen i genomsnitt är 4,8 procent.

Bara hälften av alla barn som börjar skolan slutför studierna och av dem som

gör det går endast 10 procent vidare till högre studier.

ANC:s kanske största utmaning var, och är, utbildning. Under apartheid fick svarta aldrig tillgång till samma kunskap som vita, budgeten för Bantu-utbildning som den kallades, var en femtedel av den vita skolbudgeten. Ämnen som matematik, fysik och kemi var på rudimentär nivå för svarta. Detta gap har man inte lyckats överbrygga sedan 1994 och i kombination med att vita utbildade lämnat landet har det lett till att det saknas utbildad arbetskraft och kompetens på alla områden, särskilt inom naturvetenskapliga ämnen.

2015 utbröt våldsamma landsomfattande studentprotester vid Sydafrikas universitet, det var kulmen på flera års missnöje med höga och ökande terminsavgifter. Sydafrika har inte fri utbildning. Universitet och tekniska högskolor har slagits samman för att överbrygga klyftorna mellan vita och svarta. I praktiken har det inneburit att ett stort antal svarta studenter har sökt sig till de tidigare vita universiteten, eftersom de haft mer resurser och ett gott rykte. Resultatet för universiteten har blivit att de fått sämre ekonomi och därför höjt avgifterna. Proteströrelsen #FeesMustFall hade också inslag av ren vandalism, exempelvis hölls tunnor med avföring ut i lektionssalar och utrustning förstördes.

CADRE DEPLOYMENT

Efter 1994 var det tiotusentals vita som lämnade Sydafrika, de var yrkesutbildade och kunde få jobb i länder som England, Kanada och Australien. Denna "brain-drain" hade många orsaker som osäkerhet om den politiska framtiden, kriminaliteten och otrygghet. Av dem som lämnade har många återvänt men under tiden har det varit en skriande brist på utbildad personal, till exempel läkare, ingenjörer och lärare, inte minst inom sjukvården och i kommuner. Det har varit ett problem för utvecklingen i de fattiga kommunerna.

Samtidigt återvände många ANC-aktivister från exil. De hade gjort stora uppoffringar under kampen mot apartheid, de saknade ofta utbildning och hade svårt att hitta jobb och försörjning när de återvände. Man förväntade sig hjälp av ANC att kunna leva ett normalt liv och många tyckte sig till och med ha rätt till någon form av belöning. ANC satte i system att besätta stora delar av statsapparaten på olika nivåer med dessa "cadres". På partihögkvarteret fanns också en Cadre Deployment Committee, som hanterade tillsättningar. Murphy Morobe, en av ledarna för Stalwarts and Veterans, en sammanslutning av äldre och tidigare ledare inom ANC som nu verkar för en reformering av ANC, menar att denna cadre policy är en viktig orsak till att ANC blivit korrumperat.

– Cadres hade inte den blekaste aning om vad som krävdes för att styra en effektiv regering i ett modernt samhälle och var mycket sårbara för manipulation, bestickning och mygel. Den som blivit "tilldelad" ett jobb kan också bli fråntagen detta och hamnar därmed i beroendeställning. En person kan ha gått från att ha varit oanställbar till att ha lön, pension, status och andra förmåner. Det innebär i sin tur oftast ansvar för att försörja inte bara den närmaste familjen, utan kanske också stora delar av släkten. Den personen är beredd att gå långt

för att försvara sin position.

Cadre deployment betraktas av många som ett strategiskt misstag både i sak men också för att det har spätt på rasismen. Vita säger, "vad var det vi sa, svarta kan inte styra landet".

EN FORMIDABEL UPPGIFT

Apartheid lämnade efter sig ett land med stor fattigdom, arbetslöshet och socioekonomiska klyftor. ANC:s löfte om att ge dem som diskriminerats ett bättre liv var en enorm uppgift och 23 år senare är uppgiften minst lika stor, om inte större. Att utvecklingen i dag går bakåt kan inte längre enbart skyllas på apartheid och kolonialismen. Samtidigt tryter tålamodet, nya generationer har inga band till apartheids förtryck, eller till ANC, men de vet allt om fattigdom och arbetslöshet.

Sydafrika har en befolkning på 55 miljoner, varav 35 miljoner personer är i arbetsför ålder.

Arbetslösheten är mellan 30 och 40 procent, för ungdomar är siffran 60 procent.

Fattigdomen ökar, hälften av befolkningen lever under fattigdomsstrecket, på motsvarande 800 kronor i månaden eller 26 kronor om dagen. 60 procent tjänar mindre än motsvarande 120 svenska kronor per månad. De är framför allt arbetslösa och lever på socialbidrag. Hälften har inte ens grundskoleutbildning. Sydafrika är världens mest ojämlika land, följt av Namibia och Haiti.

Sydafrika har också världens högsta andel av hiv-smittade, 18,9 procent av befolkningen, vilket motsvarar fler än sju miljoner människor. Viruset ökar inte lika snabbt som tidigare men det är fler smittade än någonsin, både procentuellt och i antal. I KwaZuluNatal-provinsen är 40 procent hiv-smittade.

Hiv- och aidspolitiken under Mandela och Mbeki är en skamfläck i Sydafrikas politiska historia. Mbeki förnekade sambandet mellan hiv och aids och vägrade att finansiera bromsmediciner. Från 1995 till 1998 sjönk medellivslängden från 64,1 år till 53,2 år. När en av Mandelas söner dog i aids 2005 började han själv och ANC engagera sig för öppenhet och bromsmediciner. I dag behandlas tre miljoner aidssjuka med bromsmediciner.

RISK FÖR VALFÖRLUST

ANC har med stor majoritet vunnit alla val sedan 1994 fram till lokalvalet 2016 då partiet nationellt fick 54 procent av rösterna. Det var en minskning med 8 procent från valet 2014 och man förlorade majoriteten i fyra storstäder. Nu står man för första gången inför hotet att förlora regeringsmakten i Sydafrika.

Valresultatet var en kraftig markering av missnöjet mot ANC som bara växt de senaste åren. Partiets egna valanalyser visade att många av ANC:s traditionella väljare valt att inte rösta alls. De var arga, kände inte längre igen sitt parti, de protesterade mot korrupta ledare, inte minst presidenten själv. Jacob Zumas ANC är något helt annat än det Mandelas ANC som befriat dem från apartheid, menade man. ANC förlorade röster i städerna, men nu också på landsbygden. För ANC hade landsbygdsrösterna fram till lokalvalet tagits för givna. Storstadsrösterna spelade inte lika stor roll, i städerna och bland de nya generationerna svarta finns inte heller den starka emotionella kopplingen till ANC, som hos dem som upplevt apartheid och varit en del av befrielsekampen. ANC kunde minska till 40 procent i städerna och ändå vinna komfortabelt om man fortsatt vann landsbygdsrösterna.

2016 kom därför som en stor och obehaglig överraskning. Folket på landsbygden övergav ANC. De hade tröttnat på arbetslöshet, fattigdom och korruption, inkompetens och ineffektivitet och, inte minst, på den skandalomgärdade presidenten Zuma och hans marionetter.

Det här innebär att ANC står inför utsikten att man kan förlora valet 2019. Detta hot har haft det goda med sig att det öppnat upp för diskussion och självkritik inom partiet och bland sympatisörer och väljare. Kritik och missnöje har funnits länge men leden har slutits och i samhället har man inte riktigt vågat uttrycka sina tvivel. ANC har länge haft en helgonliknande status för att ha befriat Sydafrika från apartheid. Ingen har öppet vågat kritisera ANC. Det har setts som att ställa sig på de forna förtryckarnas sida.

I dag är de flesta som är aktiva mot korruption och kritiska till ANC svarta. Men rasismen lever och många vita drar ett likhetstecken mellan svart hudfärg och inkompetens/korruption. Ofta hör man vita, även dem som betraktar sig som progressiva, säga "vad var det vi sa".

Många ANC-sympatisörer har bildat grupper som kräver en förändring inom partiorganisationen och ett slut på korruption och plundring av staten. Några av de mest framträdande är Stalwarts and Veterans Movement, Save South Africa, Future South Africa, Active Citizens Movement och många fler.

ALLA IDEOLOGIER MEN INGEN VISION

ANC bildades som politiskt parti 1991. Partiet verkar i allians tillsammans med det sydafrikanska kommunistpartiet, SACP, och den fackliga centralorganisationen Cosatu. Ideologiskt betraktas ANC som ett "wall to wall-parti". Afrikansk nationalism har genom historien kombinerats med marxism-leninism och reformistisk socialism. I kampen mot apartheid var de olika ideologierna underordnade det gemensamma målet – frihet och demokrati. Sedan ANC blivit ett politiskt parti blev de ideologiska spänningarna som fanns inbyggda inom ANC tydliga. Under partiets första år vid makten och under Mandela som president var politiken mer traditionellt vänsterinriktad genom RDP-programmet, men RDP ersattes efter bara två år med ett nytt ekonomiskt program – GEAR, Growth, Employment and Redistribution – som fokuserade på makroekonomisk stabilitet och tillväxt. Ekonomin växte men inte tillräckligt, många reformer sköts på framtiden och arbetslösheten minskade inte. Fattigdomen bestod och inom vänstern var GEAR och dess skapare Mbeki ett rött (blått) skynke.

Mbeki, som efterträdde Mandela 1999, hade också den otacksamma rollen att bli jämförd med sin föregångare. Mbeki var aldrig folkkär, han sågs av vanliga sydafrikaner och ANC:are som en kylig intellektuell. Han sågs sällan ute i partiorganisationen och när han gjorde det så var han formellt klädd, en kontrast till Mandela som alltid bar färgglada enkla skjortor. Mbekis politik med GEAR ansågs neoliberal och "African Renaissance", en pånyttfödelse för Afrika som kontinent, för abstrakt.

VAPENMATERIELAFFÄREN OCH ANC:S MORALISKA KOMPASS

Korruption, nepotism och svågerpolitik introducerades inte i Sydafrika av Jacob Zuma. Det förekom såväl inom apartheidregimen som inom befrielse-rörelsen i exil.

Det förekom också under Nelson Mandelas och Thabo Mbekis tid då Jacob Zuma var vicepresident.

Den stora vapenaffären genomfördes under Mandelas och Mbekis presidentskap. Många hävdar att det var under denna mångmiljardaffär som omfattade 30 miljarder rand (i dåvarande penningvärde 41 miljarder svenska kronor) som ANC förlorade sin moraliska kompass och att det var en katalysator för splittningen av ANC.

Vapenmaterielaffären har också en svensk koppling, Sydafrika köpte 28 Jas-plan för 10 miljarder rand (cirka 13 miljarder svenska kronor) och inte heller den delen av affären har undslupit mutanklagelser.

Affären har fått mycket kritik, både för att den över huvud taget genomfördes, pengarna skulle ha använts till andra viktigare områden som utbildning och hälsovård, men också för att de flesta påståenden och anklagelser om mutor, mygel och korruption kring upphandlingen inte slutligt undersökts och offentliggjorts. ANC-parlamentarikern Andrew Feinstein avgick 2001 i protest mot att regeringen vägrade tillsätta en utredning om korruption vid upphandlingen i vapenmaterielaffären. ANC-parlamentsledamoten Tony Yengeni dömdes senare till fyra års fängelse för att ha tagit emot mutor och Jacob Zumas finansiella rådgivare, Shabir Shaik, dömdes till 15 års fängelse för att ha tagit emot mutor för Zumas räkning. Zuma själv har över 783 åtalspunkter mot sig och dessa har fortfarande (november 2017) inte tagits upp av domstol.

Presidenten Thabo Mbeki sparkade sin vicepresident Zuma för anklagelser om korruption, men många andra inom ANC verkade ha en mer tolerant inställning. När

Tony Yengeni dömdes till fängelse bars han ut från domstolen på sjungande ANC-kamraters axlar. Avskedandet av Zuma inledde en maktkamp och en politisk utveckling som vi i dag ser resultatet av. ANC riskerar att spricka och Sydafrika är på väg mot ekonomiskt haveri om inte partiet får en ny politisk ledning som samlar nationen och genomför nödvändiga förändringar

Zuma själv har över 783
åtalspunkter mot sig och
dessa har fortfarande
(november 2017) inte
tagits upp av domstol.

”

POLOKWANEKONGRESSEN 2007

ANC:s kongress i Polokwane 2007 har gått till historien. Fram till dess existerade, åtminstone för utomstående, en bild av ett enat ANC som efter bästa förmåga, om än alltför långsamt och ineffektivt, regerade landet. I Polokwane rämnade den bilden. För det första ställde Mbeki upp för omval till en tredje mandatperiod (en partiledare kan väljas om hur många gånger som helst medan landets president bara kan sitta två mandatperioder, det vill säga tio år). För det andra var motkandidaten, Jacob Zuma, revanschlysten och besluten att vinna till varje pris. Kanske hade han vunnit ändå men Zuma mobiliserade stöd till sig själv och en lista av kandidater, "slates", till partiledningen som alla var hans sympatisörer. Många delegater berättade i förtroende om att de mutats att rösta på Zumas lista. Det var första gången röstning skedde på detta sätt men det har sedan dess förekommit vid varje kongress vilket inneburit att den interna demokratin satts ur spel.

I Polokwane hade Zuma också stödet från alliansens fackliga gren, Cosatu, från kommunistpartiet SACP och från partiet, ungdomsförbund och kvinnoförbund. Cosatu och SACP trodde att Zuma skulle ersätta Mbekis neoliberal program med en vänsterinriktad fördelningspolitik.

Splittringen fick ytterligare näring av att den vinnande sidan, det vill säga Zuma, i princip kastade ut förlorarna från alla ledande poster. Besvikelsen var stor och några av dem lämnade ANC och bildade ett nytt parti, COPE, Congress

of the People. Partiet hade viss framgång i valet 2009 men har sedan dess i princip försvunnit eftersom ledarna inte kunnat komma överens.

Men Zuma nöjde sig inte med att ha besegrat Mbeki som partiordförande. Med stöd av partiledningen krävde han 2008 att Mbeki skulle avgå som Sydafrikas president. Zuma påstod att Mbeki använt statsapparaten för att försöka stoppa Zuma från att bli partiledare. Mbeki varken åtalades eller dömdes men avgick eftersom han inte kunde sitta kvar utan stöd av ANC i parlamentet. Det var en förnedrande behandling av Mbeki, som bara hade ett år kvar av sin presidentperiod. Men Mbeki hade många fiender inom alliansen. ANC:s generalsekreterare försvarade agerandet med att det var nödvändigt att Mbeki avgick för att ena ANC och avsluta den bittra maktkampen i partiet. I själva verket var det början på en än djupare splittring, och grunden för det sammanbrott som ANC hotas av i dag. Mbeki drog sig tillbaka till ett eget institut, men har på senare tid deltagit i debatten om ANC:s förnyelse, och är, som förväntat, starkt kritisk mot Zuma.

Lojaliteten mot ANC har varit stark och trots Zumas skandaler och den ökande kritiken har ANC utåt försvarat honom och strävat efter att agera som ett enat parti. 2012 omvaldes han till partiordförande för ännu en mandatperiod, men han har sagt att han inte kommer att kandidera till en tredje period. ANC har i praktiken fallit isär och det kommer att krävas stor politisk skicklighet att sy ihop delarna igen och frågan är om viljan finns.

FOTO: YESHIEL PANCHIA/TT

President Jacob Zuma besöker en ANC-konferens i juli 2017.

JACOB ZUMA OCH PLUNDRINGEN AV STATEN (STATE CAPTURE)

Kanske hade splittringen och förfallet inom ANC skett även utan Jacob Zuma. Men det råder stor enighet om att det under hans tid har accelererat på ett sätt som ingen trott.

Det sägs att när Jacob Zuma, eller "JZ" som han allmänt kallas, satt fängslad på Robben Island var han omtyckt för att han underhöll sina medfångar med sång, dans och improviserad teater. Kanske är det den förmågan som räddat honom genom situationer som skulle ha inneburit slutet för de flesta vanliga politiker. Det har väckts misstroendeomröstning mot honom i parlamentet åtta gånger. Vid den senaste omröstningen i augusti 2017 var det för första gången ett större antal ANC-ledamöter som öppet röstade emot honom.

Jacob Zuma har tillhört de högsta ledarna inom ANC sedan 1970-talet, han har tillbringat tio år på Robben Island och har en lång meritlista inom befrielse-rörelsen, bland annat som chef för ANC:s underrättelsetjänst och verksamheter "under jord". Han kommer från en enkel bakgrund och saknar formell utbildning, men när det gäller maktspel har han visat sig besitta machiavelliska färdigheter. Han beskrivs som en dubbelnatur, jovialisk, charmig och lyssnande å ena sidan och känslökall, beräknande och skrupelfri å andra sidan. Han har 783 åtalspunkter hängande över sig men har i mer än tio år lyckats att hålla sig undan rättsväsendet. Många kritiker inom ANC menar att det inte räcker med att JZ avgår som partiordförande, han måste avsättas som president och ställas inför rätta. Ett nytt styre av ANC måste visa att ingen ska komma undan med brott.

NKANDLA-GATE

Kort efter det att JZ blivit president inledde han en omfattande upprustning av sin privata egendom, Nkandla. Notan, 246 miljoner rand, skickade han till skattebetalarna. Zuma hävdade att det var uppgraderingar av säkerhetsskäl, men oppositionen i parlamentet ifrågasatte hela projektet och Public Protector (ungefär motsvarande Justitieombudsmannen) advokat Thuli Madonsela undersökte projektet. Hennes rapport drog slutsatsen att Nkandla-projektet i stora delar var ett

brott mot grundlagen. 2016 dömde Konstitutionsdomstolen Zuma för att brutit mot grundlagen och beordrade honom att betala tillbaka pengar. Zuma har nu betalt tillbaka 7,8 miljoner rand och offentligt bett om ursäkt för den "frustration och förvirring" som Nkandla-gate skapat i Sydafrika.

Men få förlåter honom, särskilt som han gjort en nätt affär på återstoden av kostnaden, 238 miljoner.

GUPTA-GATE OCH STATE CAPTURE

Det brukar sägas skämtsamt om president Jacob Zuma att han i alla fall inte är rasist, han tar ingen hänsyn till människors hudfärg – så länge de är skurkar. Det är ett skämt som fastnar i halsen. Anledningen är att det så gott som dagligen framkommer information om hur Zuma är spindeln i en väv av beslut, handlingar och transaktioner som stegvis plundrar staten och korrumpierar de viktigaste samhällsinstitutionerna. I centrum står en indisk familj, Gupta, tre bröder som blivit Sydafrikas rikaste affärsmän. De har gjort sig till beskyddare av familjen Zuma, Jacob själv men också flera av hans barn, särskilt sonen Duduzane. I utbyte mot generösa "gåvor" har familjen Gupta i princip kunnat bestämma tillsättningar av ministrar och andra höga poster inom statsförvaltningen. De har varit personer som sett till att lukrativa statliga affärskontrakt hamnat hos företag knutna till familjen Gupta. De har strategiskt inriktat sig på områden där affärskontrakt innebär miljon- och miljardbelopp. I centrum står de statliga företagen, framför allt inom energi-, transport- och vapenmaterielindustrin. Någon eller några procent provision, "kick-back", på sådana kontrakt betyder miljoner.

Zuma har under sina mandatperioder ombildat regeringen elva gånger, senast i oktober 2017. Oftast har han placerat tillförlitliga personer på poster som varit kritiska för vissa affärstransaktioner. Hur det kan gå till i Gupta-gate visar exemplet Pravin Gordhan, som har sparkats två gånger som finansminister. I dag är han en öppet kritisk parlamentsledamot. Gordhan sa nej till ett dyrt kärnkraftspaket, fick sparken och ersattes med en helt okänd parlamentsledamot. Randen föll kraftigt och Zuma tvingades utse Gordhan igen för att undvika ekonomisk katastrof. Zuma bytte taktik och sparkade Gordhan igen, anklagad för "konspiration mot staten" grundat på en rapport av revisionsfirman KPMG. De erkände att rapporten var ett beställningsjobb på mer än ett sätt och del av en konspiration mot Gordhan. KPMG har i praktiken fått lägga ner sin verksamhet i Sydafrika. Samma gäller McKinsey, som på liknande sätt genomfört revisioner som kan vara del av korruption med anknytning till familjen Gupta. Amerikanska myndigheter undersöker nu om de har mutats.

Guptas nära anknytning till Zuma och avslöjanden av personer i regeringen som Guptas försökt muta har fått stor uppmärksamhet. Sydafrikas största banker har stängt Guptas konton och också internationellt pågår nu undersökningar om Guptas penningtransaktioner.

Läckor, fake news och manipulation via sociala medier är lika vanliga i Sydafrika som i övriga världen. Gupta-gate har till stora delar kommit till omvärldens kännedom via de så kallade #GuptaLeaks (tusentals e-mail som blivit offentliga) och avslöjanden från grävande journalister.

I skrivande stund (november 2017) har en bok publicerats i Sydafrika med titeln *The President's Keepers* (författare: Jacques Pauw) och den innehåller grava avslöjanden om Zuma och institutioner kring honom som skyddar honom från att ställas till svars. Underrättelsetjänsten och säkerhetspolisen försöker få boken stoppad, vilket har lett till att den sprids på nätet som en löpeld och förläggaren trycker redan fler exemplar. Skattemyndigheten överväger åtal och författaren förväntar sig att bli arresterad. President Zuma nekar till alla anklagelser, men övriga institutioner har inte förnekat uppgifterna, bara att det är olagligt att göra dem offentliga.

Det pågår uppenbart ett informationskrig kring plundringen av staten.

”

Det pågår uppenbart ett informationskrig kring plundringen av staten. Familjen Gupta har använt den (ö)kända brittiska PR-firman Bell Pottinger för att plantera och driva en kampanj på nätet och i media som spelade ut den känsliga rasfrågan i Sydafrika. Kampanjen gick ut på att det var "white monopoly capital" som låg bakom kritiken mot Zuma och Guptas. Kampanjen avslöjades och Bell Pottinger tvingades i princip i konkurs.

Public Protector Thuli Madonsela, vars mandattid gick ut 2017, presenterade sin sista arbetsdag en rapport om plundringen av staten. Rapportens titel, som är en imponerande enda lång mening, beskriver tydligt förhållandet i dag:

Report on an investigation into alleged improper and unethical conduct by the President and other State functionaries relating to alleged improper relationships and involvement of the Gupta family in the removal and appointment of Ministers and Directors of State Owned Enterprises resulting in improper and possibly corrupt award of State contracts and benefits to the Gupta family's businesses.

(Rapport om en undersökning av påstått otillbörligt och oetiskt handlande av presidenten och andra statliga funktionärer i förhållande till påstådda otillbörliga förhållanden och inblandning av familjen Gupta i avskedandet och tillsättandet av ministrar och chefer för statligt ägda företag som resulterat i otillbörliga och möjligen korrupta belöningar i form av statliga kontrakt och förmåner för familjen Guptas företag.)

I skrivande stund har ingen utredning ännu tillsatts, Zuma har lovat att det ska ske men han kan utforma direktiven så att han själv undantas från granskning, vilket i praktiken skulle göra utredningen meningslös.

Jacob Zuma valdes till partiordförande med 782 åtalpunkter om bland annat korruption hängande över sig, han hade sparkats som vicepresident för sin inblandning i korruption. Han hade redan visat prov på dåligt omdöme; han hade medgivit att han haft oskyddat sex med en hiv-smittad kvinna, åtalats för våldtäkt men frigivits då ord stod mot ord.

VARFÖR VAR ZUMA SÅ POPULÄR TROTS SIN TVEKSAMMA BAKGRUND? OCH VARFÖR FÖRLORADE MBEKI?

Zuma har varit, och är säkert fortfarande hos vissa delar av sydafrikanerna, en folkets man till skillnad från Mbeki som sågs som en kylig intellektuell och oåtkomlig ledare. Mbeki sågs sällan ute bland folket, han var alltid klädd i strikt kostym medan Zuma gärna sjöng och dansade i sin läderjacka och keps. Kontrasten kunde inte vara större. Zuma sjöng, på zulu, "Umshini Wami" – ge mig min maskin", en kampsång som under befrielsekampen ofta sjöngs av soldaterna i Umkhonto we Siswe, ANC:s militära gren, med tydlig hänvisning till vapen. Och folket jublade. Mbeki hade också gjort sig mycket impopulär bland gräsrotterna för att han vägrade ge aidssjuka bromsmediciner. Samtidigt som Mbekis regering köpte vapenmateriel för mer än 30 miljarder rand, hävdade hans sjukvårdsminister att man inte hade råd med bromsmediciner.

Kanske hade utvecklingen inom ANC, och i Sydafrika, kunnat ta en annan väg om Zuma hade förlorat partiledarduellen vid partikongressen 2012 i Mangaung. Valet då stod mellan Zuma och hans vicepresident, Kgalema Motlanthe. Motlanthe var omtyckt och respekterad inom alla läger, både inom och utanför ANC. Han var en av de få personer som inte tydligt var llerad med någon falang. En lågmäld person med integritet, en ledare av den gamla stammen med bakgrund i fackföreningsrörelsen. Men Motlanthe höll en låg profil och bedrev inte kampanj inför kongressen. Motlanthe hade inträtt som president i perioden mellan Mbeki och Zuma 2008–2009 och därefter varit vicepresident. I dag önskar många att Motlanthe hade vunnit partiledarvalet. Men själv hävdar han att han inte varit intresserad och motiverad av maktposten. Motlanthe är en av dem som öppet framför stark kritik mot ANC och Zuma. Han menar att ANC måste ta avstånd från korruption och att partiet måste lägga om kurs. Han är inte främmande för att det behövs en valförlust för att reformera partiet.

Zumas vänskap med familjen Gupta har också lett till att han förlorat forna vänner. En av hans starkaste supportrar, ungdomsförbundets Julius Malema, har blivit en av hans mest kraftfulla konkurrenter, nu som partiledare för EFF, Economic Freedom Fighters. Cosatu:s förre generalsekreterare Zwelinzima Vavi är också en av Zumas främsta kritiker. Kommunistpartiet är visserligen en allianspartner men motståndare till Zuma. Listan kan göras lång, sprickan inom ANC är fullt synlig och många har trätt fram ur det tidigare så slutna partiet och bekänner nu färg. Som en person i partiet uttryckte det: "Man känner nu hur förändringens vindar blåser."

DET ÄR SVÅRT ATT HITTA NÅGOT POSITIVT ATT SÄGA OM JACOB ZUMAS PERSON OCH POLITIK

Han är 75 år och har fyra fruar, han har varit gift sex gånger och enligt Wikipedia uppskattas han ha omkring 20 barn. Han är känd för att vara notoriskt otrogen.

Hans ex-fru Nkosazana Dlamini-Zuma är i dag en av de två huvudkandidaterna till ordförandeposten i ANC. Hon stöds av Zuma som hoppas att hon ska kunna skydda honom från åtal och fängelse. Hon har också stöd av ANC:s kvinnoförbund.

2005 åtalades Zuma för våldtäkt av en nära väns hiv-smittade dotter. I rättegången hävdade han att han duschat efteråt för att skydda sig. Efter det uttalandet blev det ett allmänt skämt att göra en gest genom att hålla sin öppna hand över sitt huvud som en dusch. Zumas dusch blev en folkets symbol för någon som var korkad och karikatyrer av honom pryder ofta hans

huvud med en dusch. Det var både sorgligt och tragiskt att en dåvarande vicepresident betedde sig på detta sätt och att han dessutom frikändes. Hans anhängare jublade utanför domstolen medan den våldtagna kvinnan, Fezekile Ntusukela Kuzwayo, tvingades fly landet sedan hennes hus bränts ner. Hon dog 2016, 41 år gammal. Hennes liv finns skildrat i boken *Khwezi*, som också skildrar hur övergrepp och våldtäkter förekom inom ANC i exil.

Hans ex-fru Nkosazana Dlamini-Zuma är i dag en av de två huvudkandidaterna till ordförandeposten i ANC.

”

FOTO: MUJAHID SAFODIEN/TT

I främre raden står Jacob Zuma (tv), Nkosazana Dlamini-Zuma och Cyril Ramaphosa (th) och dansar på en ANC-konferens i juli 2017.

FÖRÄNDRINGSKRAFTERNA

Finns det hopp om att utvecklingen i Sydafrika ska vändas till det bättre? Att ANC reformeras och att korruptionen i Sydafrika utrotas? Klart är att en förändring måste komma inifrån, precis som när apartheid avskaffades. Återigen är det folket som måste säga ifrån och till skillnad från i kampen mot apartheid så kan man nu använda sin rätt att rösta bort de korrupta ledarna. ANC:s egna väljare har visat att deras lojalitet har gränser och att tålmodet tryter.

ANC är en skugga av sitt forna jag, men det finns många krafter inom partiet som vill ha förändring, som efter 2016 både känner ansvaret och öppet vågar träda fram med sin kritik på ett helt annat sätt än tidigare. De kräver ett ANC som inte är korrupt och som bedriver en politik som är solidarisk, rättvis och jämlik också i praktiken.

Men rötan inom partiet har djupa rötter och är också orsaken till de maktkamper som nu pågår. ANC är djupt splittrat, två huvudfalanger står mot varandra, ledda av vicepresidenten Cyril Ramaphosa och före detta ministern Nkosazana Dlamini-Zuma. Många hoppas få se en kompromisskandidat, i första hand nuvarande partikassören Zweli Mkezi, för att hålla samman partiet. Andra är beredda att lämna partiet om "fel" kandidat vinner. Bland folkopinionen är Ramaphosa populärast, bland den svarta medelklassen i storstäderna och i näringslivet. Men det är ANC-medlemmarna som väljer partiordförande, inte folkopinionen.

Valet 2019 kommer att bli ett antikorrupsionsval. Den kandidat som är mest trovärdig i den frågan har störst möjlighet att få röster. Ramaphosas kampanj har antikorrupsion som huvudfråga. Dlamini-Zuma talar om omfördelningen av land och kapital från vita till svarta, Radical Economic Transformation – samtliga frågor som finns i det gemensamma partiprogrammet.

Ramaphosa är miljardär, en av Sydafrikas rikaste personer och det är till hans fördel för trovärdigheten som "ej korruptbar" ledare. Han behöver inte pengar. Hans vision är en "New Deal" mellan alla samhällets aktörer och många tror att han kan få stöd av det privata näringslivet. Han är en dokumenterat god förhandlare, det var hans skicklighet som ledde förhandlingarna i Codesa

i början av 1990-talet och han har som företagsledare och styrelseledamot i många företag goda kontakter och nätverk.

Dlamini-Zuma har varit ordförande i kvinnoförbundet, hälsominister i regeringen och senast ordförande för Afrikanska unionen. Hon är en "doer" säger hennes supportrar. De tror också att hon har större möjligheter att hålla samman ANC.

FATTIGDOM OCH FALANGER

Steven Friedman, professor i statsvetenskap, som följt ANC:s utveckling under decennier menar att dagens falanguppdelning inom ANC har sina rötter i hur den sydafrikanska ekonomin ser ut.

– Den ena falangen består av människor som är en del av den formella ekonomin. De har jobb, inkomst, utbildning och kapital. De och deras supportrar är beroende av att marknadsekonomin fungerar, oavsett var de står ideologiskt. En devalvering av randen skulle exempelvis påverka dem själva och deras väljare. När Jacob Zuma avskedade den kompetente finansministern Nene 2015 rasade valutan. Det marxistiska fackförbundet Numsa demonstrerade då arm i arm med representanter från storbankerna. Fyra dagar senare hade Sydafrika en ny finansminister och marknaderna var lugnade.

– Den andra falangen består av människor som främst ser ANC som en födkrok. Hög arbetslöshet och fattigdom, och dålig utbildning gör att många inte har en realistisk möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden. ANC, på vilken nivå det vara må, är en möjlig väg till pengar, status och makt. Nätverket från befrielsekampen är viktigt för att ta sig in i ANC:s gräddfil. De som kommit in bevakar sina intressen. Politisk makt, inflytande över beslut, är till salu. Familjen Gupta är bara ett exempel på en rik "beskyddare" som utnyttjar denna byteshandel.

Politiken är på liv och död i bokstavlig bemärkelse. Mellan januari 2016 och november 2017 har närmare 19 ANC medlemmar (samt ytterligare tio personer från fyra andra partier) mördats i provinsen KwaZuluNatal. Sedan 2011 har 80 ANC-företrädare och medlemmar dödats. Förutom polisen så har också ANC utrett morden (Moeranekommissionen). Rapporten visar att morden handlar om maktkamp om poster, om korruption, flera kommunalt förtroendevalda har dödats. Andra har mördats i det som torde vara en demokratisk kamp om att bli nominerad.

BEFRIELSERÖRELSE ELLER MODERNT POLITISKT PARTI

Det finns många okorruppta ledare, medlemmar och sympatisörer inom ANC. De utgör kärnan i den självkritiska diskussionen om både organisation och politik och om hur ANC ska bli den folkrörelse det en gång var. Det är en dis-

kussion som i stora stycken handlar om hur man ska bli fri från korruption, mutor och mygel. Men oavsett vem som blir partiledare är en modernisering av ANC:s partiorganisation och arbetssätt absolut nödvändig. Febe Potgieter har länge haft olika centrala poster inom ANC:s ungdomsförbund och ANC:s ledning. Nu arbetar hon för Nkosazana Dlamini-Zumas kampanj.

– Centralismen och kommandokulturen från tiden i exil lever fortfarande kvar. Klyftan mellan vanliga medlemmar och partiets förtroendevalda på alla nivåer har bara ökat. Ledarna har blivit viktigare än medlemmarna. Våra ledare, på alla nivåer, i provinser, regioner och i föreningar, har kvävt den politiska diskussionen bland medlemmarna. ANC:s partiorganisation har inte förändrats sedan vi var en befrielse rörelse och det har lett till en kaotisk situation. Vi måste reformera oss eller så överlever vi inte som parti.

En del av ANC:s problem känns igen från partier runt om i världen: ökat avstånd mellan medlemmar och ledare, brist på aktivitet och föråldrade mötesformer.

Centralismen och kommandokulturen från tiden i exil lever fortfarande kvar.

”

RETORIKEN OCH REALPOLITIKEN – ANC:S DILEMMA

ANC är för många medlemmar som en familj, något som man är en del av. Det är fortfarande en självklarhet för ANC:are att tilltala varandra som ”comrade”, kamrat. Det påpekas också ofta att ANC, efter 27 år som politiskt parti, fortfarande använder samma retorik och slagord som när man var en befrielse rörelse i exil. Freedom Charter, ANC:s politiska program som antogs av folkets kongress i Kliptown, Soweto, 1955 har tillsammans med Strategic and Tactical Document från 1969 varit de två grundläggande dokument som styrt ANC fram till valet 1994 och är det fortfarande. Språkbruket då var influerat av kommunistpartiet som hade nära kontakter med Sovjetunionen och marxism-leninismen. Kommunistpartiet hade stort inflytande på ANC:s politik men det hade också det faktum att ANC i exil fick såväl politisk som materiellt och militärt stöd från kommunistländerna.

När ANC kom till makten 1994 menar många att ANC aktivare borde ha drivit på för att utvecklas till ett politiskt parti men i stället höll man fast vid sin identitet som befrielse rörelse. ”Den Nationella Demokratiska Revolutionen” omvandlas från att vara ett mål till en ständigt pågående process med motive ring att just den speciella ”apartheidkolonialismen” inte var avskaffad så länge orättvisorna som apartheid och kolonialismen skapat fortfarande finns kvar.

Att identifiera sig som befrielse rörelse har, paradoxalt nog, varit en fördel för att inrymma alla ideologiska inriktningar från långt ut till vänster till höger, det vill säga alla dem som höll ihop kring det gemensamma målet att avskaffa apartheid. Men som regeringsparti i en modern demokrati har ANC med tiden gått alltmer i takt med sig själv. I retoriken är ANC ett vänsterparti, men i praktiken är det mer ekonomiskt liberalt. Efter 1994, när sanktionerna togs bort

och Sydafrika blev en del av globaliseringen, så ställdes både regering och parti inför samma problem som partier i övriga världen.

SYDAFRIKA ÄR EN DEL AV GLOBALISERINGEN

Partiets politiska program, som i skrivande stund inte antagits, syftar till att utveckla en välfärdsstat – ”The Developmental State” – med fattigdomsbekämpning, jobb och jämlikhet. Nyckeln heter ”Radical Economic Transformation”, en radikal omvandling av ekonomin, från råvaruproduktion till förädlingsindustri och en spridning av ägandet av kapital och ägarstruktur i näringslivet och omfördelning av land.

”

Det är också sant att kapitalet fortfarande ägs av samma klass som under apartheid, det vill säga av vita.

Plundrarna av staten, med huvudfigurerna familjen Gupta, har försökt att avleda uppmärksamheten genom att påstå att de är förföljda av White Monopoly Capital, det vita kapitalet. Kampanjen har fått fäste i det sydafrikanska samhället, särskilt bland fattiga och vänstersympatisörer och särskilt som rasismen i allra högsta grad är närvarande i Sydafrika, 23 år efter apartheids fall.

Det är också sant att kapitalet fortfarande ägs av samma klass som under apartheid, det vill säga av vita. Knappt en fjärdedel av aktiekapitalet på börsen ägs av svarta sydafrikaner. Men ANC, som är mån om sin icke-rasistiska identitet, tar avstånd från retoriken och menar att man ska angripa monopoliserandet och klassen, inte hudfärgen. Ägarfrågor är centrala för ANC:s politik och ett område där splittringen är tydlig, partiets vänster vill se kraftfullare statliga ingripanden.

Omfördelningen av land är en av de heta ägarfrågor som ANC skjutit framför sig. I retorik har man varit långt mer radikal än i praktiken. Hittills har bara 10 procent mark omfördelats. Land som vita stulit från svarta är ett av apartheids djupaste ärr. Land ska lämnas tillbaka, det slås fast i konstitutionen, liksom att det ska ske mot ”skälig kompensation”. Inom ANC står striden om detta innebär marknadspris eller om staten ska gå in och sätta ett värde. Det populistiska EFF kräver att land ska exproprieras utan kompensation, vilket är en av deras profilfrågor.

I slutet av 1980-talet, när apartheid avskaffades, var Sydafrika en isolerad ö. Ekonomin hade stagnerat eftersom den varken kunde köpa eller sälja utanför landets gränser. I dag är landet integrerat i den globala ekonomin. De första 15 åren tredubblade Sydafrika sin BNP per capita. De senaste två åren har realltillväxten varit negativ.

När Zuma valdes 2007 trodde partiet att han skulle föra en mer progressiv fördelningspolitik, men i praktiken har finanskrisen och recessionen, tillsammans med Zumas korrupta regerande, försatt den sydafrikanska ekonomin på kurs

bakåt och nedåt. Och i den riktningen fortsätter det om inte ANC förmår byta partiledning, vinna valet och ändra kurs. Den senaste prognosen är att budgetunderskottet 2021 kommer att vara 60 procent av BNP.

Gruvindustrins andel av BNP har halverats sedan 1994. Samtidigt, som ett led i reformprocessen för att öka det svarta ägandet, har ANC tagit fram ett förslag till hur gruvrättigheter ska fördelas så att fler svarta blir ägare. Gruvbranschen, men också många inom ANC, menar att det kommer att krympa gruvsektorn ytterligare.

Den 16 augusti 2012 sköt polis ihjäl 34 gruvarbetare som gått ut i en vild strejk för högre lön vid Lonmingruvan i Marikana utanför Johannesburg. Marikanamassakern har jämförts med Sharpville 1960 där 69 demonstranter dödades av polis. Många av gruvarbetarna är migranter från omkringliggande länder. De är ofta i landet illegalt.

Migranter från olika delar av Afrika söker sig till Sydafrika som är den största ekonomin i Afrika. Det är mycket svårt att hitta tillförlitlig statistik men FN beräknade 2015 att det fanns mellan tre och fyra miljoner invandrare, framför allt från Zimbabwe och Malawi men också från Nigeria, Lesotho och Somalia. Alla konkurrerar om de få jobben och invandrarfientligheten existerar i samma utsträckning som i Sverige och i Europa, med skillnaden att här är alla inblandade afrikaner.

ALLIANSPARTNER PÅ VÄG BORT

ANC verkar sedan befrielsekampen i en allians med den fackliga landsorganisationen Cosatu och med kommunistpartiet. Men alliansen har inte varit en självklarhet sedan ANC fick regeringsmakten 1994. När den första euforin efter valet hade lagt sig och det praktiska regeringsarbetet började uppstod spänningar inom Cosatu och många medlemmar ansåg att man skulle bryta upp från alliansen, medan andra menade att man bättre kunde påverka så att ANC:s politik gynnade medlemmarna om man var kvar.

Alliansen med ANC har varit förödande för Cosatu. Den fackliga organisationen har splittrats i samma falanger som ANC. Ledare har blivit korrupta och klyftan till medlemmarna har ökat. Man har haft mycket lite inflytande på politiken. Fackföreningsrörelsen försökte tidigt förmå ANC att anta en progressiv politik mot hiv och aids, men fick inget gehör av dåvarande presidenten Mandela och senare Mbeki. Det starka (medlemsmässigt och finansiellt) och radikala metallfacket Numsa har sparkats ut, liksom Cosatus före detta generalsekreteraren Zwelinzima Vavi (formellt på grund av ett förhållande med en anställd). Han har nu bildat en ny landsorganisation med namnet South African Federation of Trade Unions. Finanskrisen har drabbat Sydafrikas industrier hårt och tiotusentals jobb har försvunnit. Inom gruvindustrin har ett nytt fackförbund bildats som inte är med i Cosatu, vars gruvfack NUM försvagats och inte ens är största förbund vid flera stora gruvor som platinagruvan Lonmin där Marikanamassakern skedde.

Cosatu består i dag främst av offentliganställda fack. När Cosatu i slutet av september 2017 organiserade demonstrationer runt om i landet med krav på Zumas avgång, mot korruption och plundringen av staten och mot arbetslöshet, var utfallet ljusår från demonstrationerna mot apartheid under Cosatus glansdagar på 1980-talet som samlade miljoner deltagare.

KOMMUNISTPARTIET, SACP

Många av ANC:s ledare är medlemmar i kommunistpartiet. Partiets emblem är fortfarande hammaren och skäran, men vad som i övrigt är att förknippa med kommunism är inte tydligt. Liksom Cosatu har också kommunistpartiet försvagats av allianssamarbetet, men partiets attraktionskraft har också minskat betydligt i och med att kommunismen globalt tynat bort (med undantag för Nordkorea). SACP:s generalsekreterare Blade Nzimande, som var minister för högre utbildning, sparkades av Zuma i oktober 2017 efter att han (och SACP) kritiserat Zuma. SACP diskuterade vid sin senaste kongress att ställa upp i valet 2019 som oberoende parti.

CIVILA SAMHÄLLET – ÅTERUPPSTÅNDELSE

Under 1980-talet och fram till valet 1994 fanns i Sydafrika en organisation som bestod av olika folkrörelser och NGO:s – UDF, United Democratic Front. De var dels var en mobiliserande front inne i landet för ANC, som fortfarande var förbjudet, dels en kampanjorganisation under de sista åren av apartheid. Stora delar av detta civila samhälle var finansierat av internationella givare, inte minst Sverige. Efter 1994 försvann många av dessa organisationer. En del avvecklade sig själva, de ansåg att de nu kunde verka inom ANC. Andra överlevde inte när det internationella samfundet omdirigerade sina medel till den nya demokratiska regeringen ANC. Folkrörelserna försvann i princip, medan en rad andra fokuserade på enstaka frågor som hiv och aids eller miljö och lyckades få både nationell och internationell finansiering.

Under de senaste åren, och tack vare sociala medier, har det bildats många grupper och det pågår en mobilisering i kampen mot korruption och plundring av staten. Corruption Watch utvecklades ur fackföreningsrörelsen och har med åren fått en allt viktigare roll. De tar emot tips och anmälningar, som de sammanställer och presenterar. Deras arbete har avslöjat systematisk korruption i kommuner, provinser och inom staten och även med internationella aktörer inblandade. Amerikanska FBI utreder exempelvis revisionsfirman McKinsey efter en anmälan från Corruption Watch. De menar att de ser en kraftig ökning av anmälningar, vilket de tolkar som att många försöker rädda sitt eget skinn, att en förändring inom samhället är på gång.

Corruption Watch är en av de hundratals NGO:s som mobiliserar för att få bort Jacob Zuma och för att rädda Sydafrika. För den som bara hämtar sin infor-

mation från internet skulle man kunna tro att det sydafrikanska folket är i full färd att resa sig mot Zumas destruktiva regerande. Men enligt University of Johannesburg är det bara omkring 20 procent av sydafrikanerna som använder sociala medier. Dessa personer tillhör storstädernas medelklass. De är till 100 procent upptagna av Zuma och korruption.

Det är svårt att få en uppfattning om hur omfattande oppositionen mot Zuma är bland befolkningen som helhet, och kanske än viktigare, bland ANC:s medlemmar och förtroendevalda. Och slutligen är det ANC:s partimedlemmar som utser partiets ledning och beslutar om dess politik.

OPPOSITIONEN

ANC:s bredd, både politiskt och i antal sympatisörer, har gjort att partiets främsta opposition kommer inifrån.

För den svarta befolkningen har det inte funnits några andra verkliga politiska alternativ än ANC.

Democratic Alliance, DA, och Economic Freedom Front, EFF, är de två största oppositionspartierna med 22,2 respektive 6,3 procent i valet 2014. (Det finns totalt 13 partier representerade i parlamentet.)

DA är ett traditionellt liberalt parti som har haft flera föregångare under historien, bland annat under ledning av Helen Suzman, känd vit apartheidmotståndare. Mmusi Maimane är i dag DA:s första svarta partiledare. DA har sedan 2009 styrt Västra Kapprovinsen och Kapstaden. Deras största utmaning är att deras väljare till 80 procent är vita och 65 procent är över 35 år. Men stödet för DA ökar bland den svarta medelklassen i storstäderna.

EFF bildades 2013 av Julius Malema, tidigare ordförande för ANC:s ungdomsförbund, som uteslöts ur partiet efter konflikter med Jacob Zuma. EFF vänder sig till unga, svarta och fattiga. Hälften av medlemmarna är under 25 år. EFF beskriver sig självt som ett radikalt, militant befrielseparti med marxist-leninistisk ideologi. Partiet är populistiskt och Julius Malema har dömts för "hatiskt förtal", han drar sig inte för att hota vita med olika slogan. I parlamentet uppträder partiets företrädare i röda arbetsoveraller och baskrar. De stör ofta debatter och har vid flera tillfällen orsakat kaos. De får stor uppmärksamhet i media, inte minst på grund av sin karismatiska och provocativa ordförande, som alltid säger något som kan bli till rubriker.

Den politiska agendan hos samtliga oppositionspartier domineras av Jacob Zuma, korruption och plundringen av staten.

Bristen på en samlad opposition har inte minskat oron hos ANC för en valförlust 2019. Om partiet skulle spricka innan valet 2019 innebär det med allra största säkerhet att man hamnar under 50-procentsstrecket. Det skulle skapa en politiskt instabil situation i landet.

Både EFF och COPE (bildat av utbrytare från ANC 2009) har tagit väljare från ANC. COPE, som i princip har imploderat, har lyckats ta närmare 7 procent av

ANC:s bredd, både politiskt och i antal sympatisörer, har gjort att partiets främsta opposition kommer inifrån.

”

rösterna i valet 2009 trots att man bildades bara några månader före valet. Med enkel matematik kan man räkna ut att om en splittring sker och detta nya parti också får cirka 7 procent så minskar ANC (om man utgår från det senaste resultatet i lokalvalet 2016 på 54 procent) till 47–48 procent.

Om ANC förlorar valet 2019 så kan partiet ta olika riktningar. En del går till andra partier eller lämnar politiken. Partiet blir irrelevant på sikt. Den mer optimistiska visionen är att partiet tar itu med sin organisation och politik och

”

Försöken med att samarbeta med andra partier, som pågår efter lokalvalen, är inte framgångsrika utan fyllda av konflikter och låsningar.

blir en modern folkrörelse. Ett steg i en sådan process skulle kunna vara att ha ett valsysteem med blandat proportionellt val och valkretsar också på provins- och nationell nivå (det finns redan i dag på kommunnivå, så kallade wards). Ett annat steg vore att införa en ledning med både president och premiärminister, i dag har samma person uppgiften som statschef, regeringschef och överbefälhavare (Commander in Chief).

Om ANC förlorar valet 2019 kommer det att leda till en instabil och komplicerad regeringssituation. Försöken

med att samarbeta med andra partier, som pågår efter lokalvalen, är inte framgångsrika utan fyllda av konflikter och låsningar. Det visar de koalitioner som nu styr Johannesburg, Tswane (före detta Pretoria) och Nelson Mandela Bay (före detta Port Elizabeth) med Democratic Alliance, Economic Freedom Fighters och UDM, United Democratic Movement.

Den privata sektorn vill inte att ANC förlorar valet 2019. Man föredrar ett sargat men vinnande ANC framför ett hopkok av småpartier i koalition. Det skulle vara förödande för både politisk och ekonomisk stabilitet. Men man vill ha bort Zuma och korruptionen och ineffektiviteten i statsapparaten.

Samtidigt menar många politiska bedömare att det på sikt vore hälsosamt för demokratin om den breda alliansen ANC bröts upp och att det också kunde bildas ett nytt parti. Ett utbrytarparti som placerar sig ideologiskt i mitten, och med en trovärdig och populär ledare, skulle kunna attrahera tillräckligt många väljare för att bli det största partiet.

Kanske behöver processen längre tid. Om ANC inte upprepar misstagen från Polokwane, där vinnarna tog allt och försköt förlorarna, finns möjlighet att det blir ett enat (åtminstone för tillfället) ANC som ställer upp i valet 2019.

Men många tror inte att ANC kommer att lyckas med sin reformering och modernisering förrän ANC har förlorat ett val.

Det finns en uppgivenhet bland många sydafrikaner. Korruption och skandaler är så vanligt att det håller på att bli norm. Cyniska kommentarer är vanliga, som att apartheid – ett system som stödde medelmått och korruption – ersatts av en demokrati som under ANC:s ledning fungerar på samma sätt. Rasismen har inte minskat, tvärtom.

Sydafrika står vid ett vägskäl och det är ANC som måste välja väg. Demokratin har gett alla sydafrikaner, oavsett hudfärg, mänskliga och medborgliga rättigheter som majoriteten, de svarta, dittills hade saknat. Sydafrika har värld-

den modernaste och kanske mest progressiva konstitution som ger individen rättigheter mot diskriminering. Men samtidigt ökar fattigdom och klyftor, och i spåren av detta pågår det ett lågintensivt krig i samhället; kriminaliteten är utbredd, våld och misär är norm liksom protester och demonstrationer, ofta är det människor som inte har tillgång till grundläggande trygghet som vatten, sophämtning, el och bostäder till följd av korruption och inkompetens. Det är ett otryggt samhälle, särskilt om du är fattig och svart. Det begås mer än 50 mord om dagen, året runt. De allra flesta mördade är fattiga svarta. Det våldtas en kvinna var fjärde minut, de flesta fattiga och svarta.

Valet 2019 kommer framför allt att handla om vem väljarna tror kan stoppa och utrota korruptionen och skapa jobb och trygghet i vardagen. En ny ledare måste skapa tilltro till att det kan bli bättre och tryggare i Sydafrika. En sådan process måste omfatta att ställa Jacob Zuma (liksom alla som begått brott under honom) inför rätta.

Om 20 år kommer majoriteten av Sydafrikas väljare att vara personer som aldrig upplevt apartheid. De kommer inte att associera apartheid med befrielsekamp och heroism utan med den fattigdom och ojämlikhet som råder på grund av regeringarnas (läs ANC:s) misslyckande. Det kommer inte heller att finnas så många politiker som deltog i kampen mot apartheid.

Kommer ANC att följa mönstret från andra afrikanska befrielseörelser? Eller kan vi hoppas att tidsåldern, globaliseringen, historien ska bryta nya vägar? Om man ser bakåt har utvecklingen i Sydafrika gått i historiens fotspår: först förväntar sig folket att befriarna, när de tagit makten, ska bete sig som motsatt hur kolonialherrarna gjorde. Det råder eufori och alla diskuterar och identifierar vad som behöver göras för att alla ska få ett bättre liv. De nya politiska ledarna är mentalt fortfarande soldater i befrielsekampen. Men snart hålls inte folket ihop av sin hudfärg, klasskillnaderna visar sig och den antikoniala retoriken biter inte längre. Folket förlorar så småningom sitt hopp och framtidstro. Ledarna blir korrumpade. I många fall har militären tagit över, helt nyligen i grannlandet Zimbabwe som, åtminstone på pappret varit en demokrati sedan befrielsen 1980 men där Robert Mugabe styrt som en diktator. (I Sydafrika har militären hållit sig utanför politiken, militären spelade ingen roll i maktövertagandet 1994 och ANC:s militära gren inkorporerades med den existerande sydafrikanska militären.)

Steven Friedman menar att det fortfarande inte råder en allmän känsla av kris hos befolkningen.

– Folk vrider visserligen sina händer och säger att allt är förfärligt, men det är först när vi kommer till brytpunkten att vi tror att det kommer att gå åt skogen om vi inte ändrar hur vi gör saker och ting som vi kommer att gå samman. Det är vad som hände i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Då insåg de vita att något måste förändras och så avskaffades apartheid.

Murphy Morobe i Stalwarts and Veterans Movement menar att det finns en stor

oro och känsla av att ANC går i samma riktning som andra befrielseströrelser:

– Jag tror inte det kommer att ske utan bedömer att det finns en tillräckligt kritisk massa både inom ANC och bland sydafrikaner i allmänhet, som är övertygade om att vi kan förändra och förbättra. Det positiva som skett både inom och utom ANC, särskilt efter valet 2016, är att människor lärt sig att de har en laglig rättighet att tycka och säga sin mening. Många verkligt progressiva sydafrikaner är kritiska till ANC, trots historien.

Frihet är också rätten att tänka olika.

SVENSKA ARBETARRÖRELSENS SAMARBETE MED ANC

- ♦ **1960-talet:** Efter Sharpevillemassakern 1960 inleder arbetarrörelsen solidaritetsaktioner för ANC. Socialdemokraternas och SSU:s solidaritetsfonder är de första att samla in pengar. LO inleder bojkott av sydafrikanska varor. ANC-ledaren Oliver Tambo talar på 1 maj i Göteborg 1962. Sverige blir det första land som ger bistånd till befrielseströrelser. Socialdemokratiska ledare som Tage Erlander, Olof Palme och Ingvar Carlsson tar emot ledare och ger dem därmed legitimitet vilket är ett viktigt stöd för ANC.
- ♦ **1970-talet:** Fackföreningsrörelsen stöder den framväxande fackliga rörelsen i Sydafrika vilket kommer att leda till bildandet av landsorganisationen Cosatu, som i dag är en del av ANC-alliansen. Nära kontakter byggs upp framför allt med Gruvindustriarbetareförbundet och Metallindustriarbetareförbundet och motsvarande fackförbund i Sydafrika. Förutom det betydande ekonomiska stödet är de svenska kontakterna viktiga för kunskap om organisation, förhandlingar och andra fackliga frågor. 1978 utlyser LO ett "Internationellt kampår mot apartheid för facklig solidaritet".
- ♦ **1980-talet:** Arbetarrörelsens Internationella Centrum, AIC (föregångare till Palmecentret) och I-fonden är navet i det stöd som mobiliseras kring UDF, United Democratic Front i kampen inne i Sydafrika. Mellan 1983 och 1992 får UDF sammanlagt omkring 10 miljoner kronor i stöd via AIC. LO/TCO:s biståndsnämnds stöd till Cosatu uppgår mellan 1985 och 1995 till 200 miljoner. Socialdemokraterna organiserar ett sex veckors utbildningsprogram i Sverige om den svenska samhällsmodellen för 50 personer från ANC. Programmet är en 75-årsgåva till ANC.

- ♦ **1990-talet:** Nelson Mandela besöker Sverige kort efter sin frigivning 1990 för att träffa Oliver Tambo och Socialdemokraternas partiordförande Ingvar Carlsson. Efter mötet inleds ett omfattande stöd via Palmecentret för uppbyggnad av ANC:s partiorganisation och för utbildning av väljare inför det första valet 1994. Programmet, VEETU, Voter and Education Training Unit, är Sydafrikas största folkbildningsprojekt någonsin.
- ♦ **Efter 1999:** Palmecentret fortsätter sitt stöd till civila samhället. Flera medlemsorganisationer på lokal nivå, som exempelvis ABF och Socialdemokraterna, bedriver demokrati- och utbildningsprojekt i Sydafrika, både med enskilda organisationer och med lokala ANC-föreningar. Tillsammans med flera riksdagspartier så stöder Palmecentret ett program för unga ledare inom politiska partier där ANC och flera andra partier ingår. Socialdemokraterna och ANC har under åren upprätthållit relationerna men de har med tiden och speciellt under Zumas tid försvagats.

TANKESMEDJAN TIDEN
BOX 522, 101 30 STOCKHOLM

tankesmedjantiden.se

Tankesmedjan Tiden vill stimulera
progressiv debatt kring de avgörande frågor
samhället står inför. Globaliseringen, klimatet, arbetslös-
heten och den ökande ojämlikheten i resurser och möjligheter.

Tankesmedjan Tiden vill visa att det är möjligt att göra progressiv politik i en tid som
är både globaliserad och lokal. Vi vill visa att en sådan politik varken behöver vara dogmatisk,
låst vid sin historia eller ett resultat av kortsiktiga kampanjstrategier och triangulering.

Vi ger bland annat ut debattskrifter, tar fram rapporter
och ordnar seminarier.

Tankesmedjan Tiden innefattar även tidskriften
Tiden Magasin.

TANKESMEDJAN TIDEN
BOX 522, 101 30 STOCKHOLM

tankesmedjantiden.se